

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут лісового
і садово-паркового господарства
Кафедра відтворення лісів та лісових меліорацій

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ВІДТВОРЕННЯ ЛІСІВ ТА ЛІСОВА МЕЛІОРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ВИТОКИ, СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ АНТРОПОЦЕНУ

(присвячена 100-річчю кафедри відтворення лісів
та лісових меліорацій)

6-8 листопада 2019 р.

м. Київ, Україна

ВИПРОБУВАННЯ ІНТРОДУКОВАНИХ ВИДІВ ДУБА ТА ЇХНІХ ГІБРИДІВ У ДП «ХАРКІВСЬКА ЛНДС»

С.А. Лось, кандидат сільськогосподарських наук,

В.Г. Григорьєва, О.М. Плотнікова,

Український НДІ лісового господарства

та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького, м. Харків, Україна

Загальновідомо, що більшість сучасних сортів сільськогосподарських рослин мають іншорайонне та/або гібридне походження. Дослідженнями М.І. Вавілова було доведено, що переважна більшість культурних рослин помірної зони інтродуковано багато століть тому з більш південних регіонів планети. Враховуючи те, що інтродукція лісових деревних рослин має значно коротшу історію, а процес їх акліматизації через особливості онтогенезу значно триваліший, то впровадження має здійснюватися лише на основі аналізу результатів не менш ніж 30-річних випробувань на дослідних ділянках.

У попередні роки такі дослідження в різних регіонах України дозволили визначити перспективність використання інтродуцентів та їх гібридів для створення насаджень різного цільового призначення, відібрати кращі дерева та насадження для створення постійної лісонасінної бази (Патлай, 2002; Програма "Інтродукція лесних древесных пород в УССР", 1987; Рекомендації зі створення лісонасінної бази найперспективніших інтродуцентів деревних рослин, 2008; Лось, 2010; Яцик, 2018). Водночас інформація відносно деяких видів та гібридів фрагментарна і потребує уточнення або узагальнення.

Наводимо результати обстеження дослідних об'єктів інтродукованих видів дуба та їхніх гібридів у дендрологічному парку УкрНДЛГА та насадженнях ДП «Харківська ЛНДС», створених у різні роки в умовах D₂ під керівництвом П.І. Молоткова. В якості контролю використано дуб звичайний, який росте на території дендропарку. Серед обстежених об'єктів представлено дві ділянки дуба грузинського (*Quercus petraea subsp. iberica* (Steven ex M.Bieb.) Krassiln [syn. *Quercus iberica* Steven ex M.Bieb.]) віком, відповідно, 38 і 48 років, а також дубів червоного (*Quercus rubra* L.), ліванського

(*Quercus libanii* L.) та гібриду дуба каштанолістого і ліванського (*Q. castaneifolia* x *Q. libanii* L.) 38-річного віку.

Найбільший науковий інтерес являють собою потомства гібриду дуба Боярського (*Quercus Boiarscii* = *Q. borealis* Michx. × *Q. phellos* L.) і дуба Гагаріна (*Q. Gagarinii*), який є мутантом дуба червоного, отриманих у НУБіП І.Н.Гегельським у 1969–72 рр. Жолуді дубів Боярського і Гагаріна були зібрані восени 1989 року в Київській області, висіяні у теплиці Південного лісництва ДП «Харківська ЛНДС», та висаджені на території Данилівського дендропарку УкрНДЛГА. За даними І.Н.Гегельського, дуб Боярський характеризувався швидким ростом, густою кроною, оригінальною формою листя, високою морозостійкістю та стійкістю до борошнистої роси. Дуб Гагаріна за розмірами не відрізнявся від немутантних батьківських форм, але мав гарне листя і був запропонований для озеленення (Гегельський, 1978).

За результатами обстеження, проведеного у 2019 році, рослини всіх названих видів і гібридів перебувають у доброму та задовільному стані. Всі насадження, крім дуба грузинського, характеризуються доброю селекційною структурою. Частка дерев I та II селекційних категорій становить від 16,7 до 54,5 %. Найбільшою часткою прямостовбурних дерев і одночасно найбільшими ростовими показниками вирізняється дуб червоний, який за комплексною оцінкою (Grybovich, Khalymon, Los, 2018) набрав найбільшу кількість балів (23 з 25). Найменшу кількість балів набрали дуби грузинський і ліванський (15 балів), які не лише відстають у рості від дуба звичайного, а й характеризуються значною часткою кривих дерев з вадами та пошкодженнями (38,9–57,9 %). Решта видів і гібридів зайняли проміжне положення. Слід відзначити гібрид дуба каштанолістого і ліванського та дуб Гагаріна, які набрали по 21–22 бали. Всі види та гібриди утворюють жолуді і майже всі, крім дуба грузинського, дають самосів.

Узагальнюючи результати 32–48-річних випробувань слід зазначити, що в умовах свіжої діброви Лівобережного Лісостепу перспективними для створення плантаційних лісових культур виявилися дуб червоний, дуб Гагаріна та гібрид дуба каштанолістого з ліванським. Дуб Боярський, дуб грузинський і дуб ліванський можуть бути використані для створення захисних насаджень та озеленення.